

HỆ GIÁ TRỊ VĂN HOÁ VIỆT NAM VỚI VIỆC XÂY DỰNG VĂN HOÁ HỌC ĐƯỜNG

Hồ Thị Thuỷ¹, Lê Thành Thế¹, Dương Ngọc Khang¹,

Tóm tắt: Trong bối cảnh chuyển đổi số và sự tác động của kinh tế thị trường hiện nay, xây dựng văn hóa học đường có ý nghĩa quyết định tới chất lượng và mục đích nhân văn của giáo dục. Xây dựng văn hóa học đường ở Việt Nam hiện nay đang đứng trước nhiều khó khăn, thách thức. Để tháo gỡ những khó khăn, thách thức này thì việc phát huy hệ giá trị văn hóa Việt Nam trong xây dựng văn hóa học đường là vấn đề có ý nghĩa cả lý luận và thực tiễn. Trên cơ sở sử dụng các phương pháp phân tích, tổng hợp, hệ thống hóa, khái quát hóa những tài liệu có liên quan về hệ giá trị văn hóa Việt Nam (Dân tộc, nhân văn, dân chủ, khoa học – theo Nghị quyết Trung ương 9 Khóa XI) và văn hóa học đường; bài báo phân tích vai trò của hệ giá trị Việt Nam đối với việc xây dựng văn hóa học đường ở nước ta hiện nay, thể hiện ở các vai trò cơ bản: Là nền tảng cơ sở cho văn hóa học đường; định hướng cho xây dựng văn hóa học đường; bảo vệ và củng cố văn hóa học đường theo hướng nhân văn, truyền thống và hiện đại; thông qua văn hóa học đường giáo dục thế hệ trẻ Việt Nam.

Từ khóa: Hệ giá trị, văn hóa, văn hóa học đường.

1. MỞ ĐẦU

Hệ giá trị văn hóa là linh hồn, cốt lõi của một nền văn hóa. Hệ giá trị văn hóa là kết quả của quá trình lao động của con người trong quá khứ, hiện tại, nó được biểu hiện chủ yếu thông qua quan niệm, thói quen, phong tục, tập quán và kinh nghiệm sản xuất, sinh hoạt của con người. Nó tạo thành nền tảng tinh thần của xã hội, định hướng cho hoạt động của con người, trở thành động lực quan trọng thúc đẩy xã hội phát triển.

Văn hoá và giáo dục có mối quan hệ gắn bó với nhau. Cả hai đều là sản phẩm trung của con người, chỉ có con người mới có. Văn hoá vừa là nội dung của giáo dục và vừa là mục tiêu của giáo dục. Trong mối quan hệ này, vấn đề cần tìm hiểu và giải quyết ở đây là làm cách nào để chuyển vốn học vấn thành vốn văn hoá: từ tri thức, kỹ năng sang thái độ, nhân cách – *dạy chữ, dạy nghề, dạy người*. Mục đích của giáo dục trước hết và cuối cùng là nhằm phát triển con người, hình thành ở mỗi người nhân cách văn hoá, điều này đòi hỏi một môi trường giáo dục có văn hoá mà chúng ta thường hay gọi là *văn hoá học đường*. Trong xây dựng văn hóa học đường, phát huy vai trò của hệ giá trị văn hóa đóng một vai trò vô cùng quan trọng, phát huy vai trò của hệ giá trị văn hóa trong văn hóa học đường với mục đích nhằm hướng tới xây dựng mỗi trường học là một trung tâm văn hóa giáo dục, xây dựng văn hóa trong trường học.

¹ Trường Ngoại ngữ, Đại học Thái Nguyên

2. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Phương Pháp

- **Phương pháp nghiên cứu:** Để thực hiện mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu đã đề ra, tác giả sử dụng nhất quán và có hệ thống các phương pháp nghiên cứu khoa học phổ biến là: Phương pháp logic và lịch sử (phương pháp này được sử dụng trong bài viết để nhằm phân tích, luận giải làm rõ khái niệm về giá trị, hệ giá trị, văn hóa, hệ giá trị văn hóa, văn hóa học đường); Phương pháp phân tích và tổng hợp (nhằm mục đích để triển khai và tóm lược các nội dung nghiên cứu); Phương pháp thống kê (được sử dụng ở mục 3.1 nhằm tập hợp, đánh giá tình hình nghiên cứu); Phương pháp dự báo khoa học (được sử dụng chủ yếu trong mục 4 của bài báo nhằm đưa ra một số kiến nghị để phát huy vai trò hệ giá trị văn hóa trong xây dựng văn hóa học đường ở Việt Nam hiện nay).

- **Nguồn tài liệu nghiên cứu:** Nguồn tài liệu thứ cấp được sử dụng, tổng hợp, phân tích trong bài báo chủ yếu là các tài liệu đã được công bố trên sách, báo, tạp chí, các công trình nghiên cứu của các tác giả trong và

- **Về thời gian:** Thời gian nghiên cứu từ năm 2014–2020. Lý do các tác giả chọn mốc thời gian này là bởi vì: Bước vào năm 2014, sau khi tiến hành tổng kết 15 năm thực hiện Nghị quyết Trung ương 5 khóa VIII, rà soát lại các quan điểm chỉ đạo về văn hóa, *Hội nghị lần thứ 9 Ban Chấp hành Trung ương Đảng (khóa XI), đã thảo luận, quyết định ban hành Nghị quyết “Về xây dựng và phát triển văn hóa, con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững đất nước”*. *Nghị quyết Trung ương 9 khóa XI đã đề ra mục tiêu chung trong định hướng xây dựng và phát triển văn hóa, con người: “Xây dựng nền văn hóa và con người Việt Nam phát triển toàn diện, hướng đến chân – thiện – mỹ, thấm nhuần tinh thần dân tộc, nhân văn, dân chủ và khoa học. Văn hóa thực sự trở thành nền tảng tinh thần vững chắc của xã hội, là sức mạnh nội sinh quan trọng, đảm bảo sự phát triển bền vững và bảo vệ vững chắc Tổ quốc vì mục tiêu dân giàu, nước mạnh, dân chủ công bằng, văn minh”* [12]. *Dân tộc, nhân văn, dân chủ, khoa học* chính là bốn giá trị cốt lõi về văn hóa mà các tác giả dựa vào để đi tìm hiểu và phân tích vai trò của hệ giá trị văn hóa trong xây dựng văn hóa học đường.

2.2. Hệ giá trị văn hóa Việt Nam – Một số khái niệm cơ bản

* Giá trị

Giá trị là một vấn đề phức tạp, được nghiên cứu và sử dụng rộng rãi trong nhiều ngành khoa học khác nhau (triết học, kinh tế học, toán học, xã hội học, tâm lý học, văn hóa học, nghệ thuật học); từ các cách tiếp cận khác nhau (từ chủ thể, từ khách thể, từ các mối quan hệ).

Từ cách tiếp cận của văn hóa học, khái niệm “giá trị” có thể được hiểu như sau: “Giá trị là những đánh giá của con người về các hiện tượng tự nhiên, xã hội và tư duy theo hướng những cái đó là cần, là tốt, là hay, là đẹp, hay đó chính là những cái được con người cho là chân, thiện, mỹ giúp khẳng định và nâng cao bản chất người. Một khi những nhận thức giá trị ấy đã hình thành và định hình thì nó chi phối cách suy nghĩ, niềm tin, hành vi, tình cảm của con người” [10, tr.22]. Như vậy, giá trị ở đây chỉ hàm nghĩa những gì tích cực, giúp khẳng định và nâng cao bản chất người, còn những gì tiêu cực thì được coi là những phản giá trị hay phi giá trị, khác với cách hiểu của một số nhà nghiên cứu cho rằng có giá trị tích cực và giá trị tiêu cực. Trong bài viết, các tác giả lựa chọn khái niệm giá trị theo cách tiếp cận giá trị ở đây chỉ hàm nghĩa những gì tích cực, giúp khẳng định và nâng cao bản chất người.

** Hệ giá trị*

Nhiều giá trị liên kết thống nhất với nhau thì tạo thành hệ giá trị, trong đó các giá trị được cấu trúc theo một trật tự logic nhất định, có mối liên hệ mang tính lịch sử cụ thể để thực hiện một hay một số chức năng.

Trong các hệ giá trị có hệ giá trị tổng quát và hệ giá trị bộ phận. Hệ giá trị tổng quát bao gồm những giá trị chung nhất, mang tính phổ quát, có vai trò định hướng đối với tư duy và hành động của cả cộng đồng xã hội. Hệ giá trị bộ phận là những giá trị có vai trò định hướng trong từng lĩnh vực của đời sống con người. Cũng có cách phân chia thành hệ giá trị gốc và hệ giá trị phái sinh. Hệ giá trị gốc nằm ở cấp độ đầu tiên trong hệ giá trị, chúng chi phối và phái sinh ra các giá trị còn lại nằm ở những cấp độ thấp hơn trong hệ giá trị [9]. Từ hệ giá trị gốc này có thể triển khai thành các hệ giá trị cụ thể sát hợp hơn với từng đối tượng, thành phần, lĩnh vực khác nhau trong đời sống xã hội.

** Văn hoá*

Hiện nay đã có rất nhiều định nghĩa khác nhau về văn hóa. Trong bài viết này, khái niệm văn hóa được hiểu theo nghĩa rộng nhất của UNESCO, “là tổng thể những nét riêng biệt về tinh thần và vật chất, trí tuệ và xúc cảm, quyết định tính cách của một xã hội hay một nhóm người trong xã hội. Văn hóa bao gồm nghệ thuật và văn chương, những lối sống, những quyền cơ bản của con người, những hệ thống giá trị, tập tục và tín ngưỡng...” [11]. Hay theo cách hiểu của Chủ tịch Hồ Chí Minh: “Vì lẽ sinh tồn cũng như mục đích của cuộc sống, loài người mới sáng tạo và phát minh ra ngôn ngữ, chữ viết, đạo đức, pháp luật, khoa học, tôn giáo, văn học, nghệ thuật, những công cụ cho sinh hoạt hằng ngày về mặc, ăn, ở và các phương thức sử dụng. Toàn bộ những sáng tạo và phát minh đó tức là văn hóa. Văn hóa là sự tổng hợp của mọi phương thức sinh hoạt cùng với biểu hiện của nó mà loài người đã sản sinh ra nhằm thích ứng những nhu cầu đời sống và đòi hỏi của

sự sinh tồn” [6]. Hoặc có thể nói ngắn gọn hơn, “văn hóa là một hệ thống hữu cơ các giá trị vật chất và tinh thần do con người sáng tạo và tích lũy qua quá trình hoạt động thực tiễn trong sự tương tác giữa con người với môi trường tự nhiên và xã hội của mình” [8].

** Hệ giá trị văn hóa Việt Nam*

Việc định hướng xây dựng giá trị văn hóa, con người Việt Nam đã được Đảng ta đề cập trong nhiều văn kiện. Ngay trong thời kỳ đất nước ta chưa giành được độc lập, Tổng Bí thư Trường Chinh đã soạn thảo Đề cương về văn hóa Việt Nam năm 1943, đề ra 3 nguyên tắc vận động của văn hóa Việt Nam: Dân tộc hóa, Khoa học hóa, Đại chúng hóa. Năm 1951, tại Đại hội II, Đảng ta đã thông qua *Luận cương về cách mạng Việt Nam*, trong đó có nhiệm vụ: “Xây dựng nền văn hóa dân chủ nhân dân Việt Nam có ba tính chất: Dân tộc, Khoa học và Đại chúng”. Như vậy, có thể khẳng định, ngay tại Đại hội II, Đảng ta đã định hướng xây dựng hệ giá trị văn hóa Việt Nam với ba giá trị cốt lõi: *Dân tộc, Khoa học và Đại chúng*. Ba giá trị này là những giá trị mà Đảng ta mong muốn toàn Đảng, toàn quân, toàn dân cùng nỗ lực xây dựng để trở thành tính chất, phẩm chất đặc trưng của nền văn hóa Việt Nam.

Trong *Cương lĩnh xây dựng đất nước trong kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội* năm 1991, Đảng ta chủ trương: “*Xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc, phát triển toàn diện mới, thống nhất trong đa dạng, thấm nhuần sâu sắc tinh thần nhân văn, dân chủ, tiến bộ*” [1, tr.75]. Như vậy, Cương lĩnh 1991, Đảng ta đã lựa chọn ba giá trị cốt lõi định hướng xây dựng nội dung của nền văn hóa nước ta là: *nhân văn, dân chủ, tiến bộ*.

Năm 2014, sau khi tiến hành tổng kết 15 năm thực hiện Nghị quyết Trung ương 5 khóa VIII, rà soát lại các quan điểm chỉ đạo về văn hóa, Đảng ta hoàn thiện, bổ sung thành 5 quan điểm nêu trong Nghị quyết Trung ương 9 khóa XI về xây dựng và phát triển văn hóa, con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững đất nước, trong đó có quan điểm: “*Xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc, thống nhất trong đa dạng của cộng đồng các dân tộc Việt Nam, với các đặc trưng dân tộc, nhân văn, dân chủ và khoa học*” [12]. *Dân tộc, nhân văn, dân chủ, khoa học* chính là bốn giá trị cốt lõi Đảng ta chỉ đạo, định hướng xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc. Bài viết đi tìm hiểu vai trò của hệ giá trị văn hóa Việt Nam đối với xây dựng văn hóa học đường dựa trên bốn giá trị cốt lõi mà Nghị quyết Trung ương 9 khóa XI đã nêu ra – Dân tộc, nhân văn, dân chủ và khoa học.

2.3. Vai trò của hệ giá trị văn hóa Việt Nam đối với xây dựng văn hóa học đường

2.3.1. Văn hóa học đường, xây dựng văn hóa học đường

Mục tiêu của xây dựng văn hóa học đường là môi trường. Môi trường tự nhiên xanh, sạch, đẹp, an toàn; môi trường xã hội nhân văn với các mối quan hệ thân thiện, lành mạnh.

Về bản chất, Bản chất của xây dựng văn hóa học đường là hoạt động. Hoạt động của người dạy (nhà trường, nhà giáo dục) và hoạt động của người học (học sinh, sinh viên). Trong đó người dạy vừa tạo ra môi trường văn hóa vừa đưa những chỉ dẫn, định hướng văn hóa đến người học nhằm mục tiêu xây dựng văn hóa tổ chức, văn hóa ứng xử, văn hóa môi trường, văn hóa chất lượng... mà nhà trường đã lựa chọn xây dựng. Hoạt động này của người dạy diễn ra dưới nhiều hình thức khác nhau như sinh hoạt lớp, tư vấn cá nhân, lồng ghép qua môn học, đánh giá giáo dục... Người dạy qua hoạt động này cũng phải gương mẫu trong thực hiện các chỉ bảo văn hóa này như đối với người học. Điều đó không thể không có và cũng là nhằm tạo ra môi trường văn hóa chung của nhà trường.

Hoạt động của người học là tự mình kiến tạo bản thân qua môi trường văn hóa được tiếp cận, các chỉ dẫn văn hóa đã lĩnh hội tiến đến có hành vi văn hóa chuẩn mực. Làm được điều đó người học phải tích cực như có ý chí, động lực, động cơ hoạt động với điều kiện phải hiểu được tri thức văn hóa; có tình cảm, niềm tin về giá trị văn hóa để có hành vi văn hóa tự mình.

Văn hóa học đường là môi trường. Môi trường văn hóa học đường là nơi mà mỗi cá nhân hoạt động trong đó có đủ điều kiện thể hiện mình một cách toàn vẹn nhất vì mục tiêu chung của cộng đồng. Môi trường văn hóa học đường phải bao gồm cả môi trường địa lý tự nhiên, môi trường vật lý, môi trường tâm lý, ứng xử, giao tiếp... mà mỗi thành viên trong đó đều có nhiều hoạt động thể hiện mình. Trong đó người dạy vừa tạo ra môi trường văn hóa vừa đưa những chỉ dẫn, định hướng văn hóa đến người học nhằm mục tiêu xây dựng văn hóa tổ chức, văn hóa ứng xử, văn hóa môi trường, văn hóa chất lượng... mà nhà trường đã lựa chọn xây dựng. Hoạt động của người học là tự mình kiến tạo bản thân qua môi trường văn hóa được tiếp cận, các chỉ dẫn văn hóa đã lĩnh hội tiến đến có hành vi văn hóa chuẩn mực. Làm được điều đó người học phải tích cực như có ý chí, động lực, động cơ hoạt động với điều kiện phải hiểu được tri thức văn hóa; có tình cảm, niềm tin về giá trị văn hóa để có hành vi văn hóa tự mình.

Về nội dung, văn hóa học đường có thể được nhìn nhận dưới ba góc độ sau đây:

Thứ nhất, Văn hóa học đường là văn hóa môi trường. Học đường là nơi để tiến hành dạy và học với sự tham gia của cơ sở vật chất trường học, cán bộ quản lý giáo dục, thầy,

trò, chương trình, nội dung giáo dục... để thực hiện mục tiêu, nhiệm vụ giáo dục đào tạo của từng trường học.

Thứ hai, văn hóa học đường là văn hóa tổ chức. Trường học là một tổ chức, văn hóa học đường là văn hóa tổ chức. Một tổ chức sau khi được hình thành, tồn tại và phát triển thì tự khắc nó sẽ dần dần hình thành nên những nề nếp, chuẩn mực, lễ nghi, niềm tin và giá trị. Đó là sợi dây vô hình gắn kết các thành viên trong tổ chức lại với nhau cùng phấn đấu cho những giá trị chung của tổ chức. Đó là nghi lễ, đồng phục, không khí học tập trật tự, sinh hoạt nề nếp, đi học đúng giờ, hiểu biết, tôn trọng, đoàn kết nhau, cùng nhau bảo vệ không làm thiệt hại danh dự uy tín chung của nhà trường... Có thể nói, văn hóa tổ chức là yếu tố cơ bản trong văn hóa học đường, nó hiện diện trong khắp các hoạt động của nhà trường.

Thứ ba, văn hóa học đường là văn hóa ứng xử. Xét trên nhiều khía cạnh, văn hóa ứng xử tương đồng với văn hóa giao tiếp, văn hóa hành vi (trong môi trường học đường). Văn hóa học đường là hành vi ứng xử của các chủ thể tham gia hoạt động giáo dục đào tạo trong nhà trường, là lối sống văn minh trong trường học thể hiện như: Ứng xử của thầy, cô giáo với học sinh, sinh viên; Ứng xử của học sinh, sinh viên với thầy, cô giáo; Ứng xử giữa lãnh đạo với giáo viên, nhân viên; Ứng xử giữa các đồng nghiệp, học sinh, sinh viên với nhau... Tất cả các ứng xử trong nhà trường là nhằm xây dựng một môi trường sống văn minh, lịch sự trong nhà trường.

** Xây dựng văn hóa học đường*

Xây dựng văn hóa học đường là xây dựng hệ giá trị giáo dục trong mỗi trường học. Đó là các nội dung văn hóa cụ thể được định danh rõ ràng, kết quả có thể kiểm tra đánh giá được. Các nội dung này được hình thành trên cơ sở hệ giá trị chung của ngành giáo dục, trong đó hệ giá trị văn hóa đóng một vai trò quan trọng, các nội dung phải phù hợp với đặc điểm của địa phương, của trường và được bàn bạc dân chủ thống nhất bao gồm các nội dung như: Sứ mệnh (Mọi hoạt động của các thành viên trong nhà trường phải nhằm thực hiện sứ mệnh chung); Tầm nhìn (Giúp cho các thành viên hình dung được thành quả của sự phát triển chung trong tương lai 20 năm, 30 năm tới và thấy được trách nhiệm của riêng mình); Chiến lược phát triển (Các thành viên thấy được những định hướng lớn của sự phát triển của nhà trường trong 10 năm, 15 năm); Hệ thống giá trị (Là một tập hợp các phẩm chất đạo đức cơ bản của mỗi công dân cần phải có, những đặc trưng của người Việt Nam, được xây dựng trên cơ sở hệ giá trị văn hóa, các giá trị mang tính truyền thống và hiện đại như trách nhiệm, nghĩa vụ, sự tôn trọng lẫn nhau, hợp tác trong làm việc mà tất cả thành viên tùy theo vị trí, công việc của mình tuân thủ làm theo).

2.3.2. Vai trò của hệ giá trị văn hóa Việt Nam đối với xây dựng văn hóa học đường

** Hệ giá trị văn hóa Việt Nam là nền tảng cơ sở cho văn hóa học đường*

Dân tộc, nhân văn, dân chủ, khoa học chính là bốn giá trị cốt lõi Đảng ta chỉ đạo, định hướng xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc. *Tính dân tộc* được thể hiện rõ nhất ở việc phản ánh khát vọng của dân tộc Việt Nam, và từ khát vọng trở thành lý tưởng, hành động của cả một thế hệ. *Tính nhân văn của văn hóa* được hiểu như là *tổng hòa của tính khoan dung, lòng nhân ái; của ý thức trách nhiệm về giống nòi, về cộng đồng, về dân tộc, v.v. của cá nhân cũng như của các cộng đồng trong mối quan hệ tác động qua lại lẫn nhau ở mỗi giai đoạn phát triển nhất định của xã hội loài người nhằm tạo ra những điều kiện thuận lợi cho việc giáo dục, bồi dưỡng nhân tính cho các cá nhân để hướng tới xây dựng một xã hội hòa bình, ổn định, mang đậm tính người.* *Tính dân chủ* của văn hóa được hiểu rằng, chính con người là chủ thể sáng tạo ra các giá trị văn hóa, kiểm nghiệm sản phẩm văn hóa, đồng thời được hưởng thụ các giá trị văn hóa, văn hóa phải lấy lợi ích của nhân dân làm mục tiêu cho công tác văn hóa, văn hóa phải phục vụ đại đa số nhân dân. *Tính khoa học* của văn hóa thể hiện ở chỗ thông qua hệ giá trị văn hóa giúp con người hình thành một tư duy khoa học cho mọi tầng lớp nhân dân, giúp nâng cao dân trí, đào tạo nhân lực, bồi dưỡng nhân tài, ứng dụng khoa học kỹ thuật vào sản xuất và đời sống, bài trừ hủ tục lạc hậu, đấu tranh với tư tưởng bảo thủ, trì trệ.

Cụ thể hóa bốn giá trị cốt lõi trong hệ giá trị văn hóa Việt Nam – *Dân tộc, nhân văn, dân chủ, khoa học*, Nghị quyết Hội nghị lần thứ 9 Ban chấp hành Trung ương Đảng Khóa XI đã đưa ra mục tiêu cụ thể: “Hoàn thiện các chuẩn mực giá trị văn hóa và con người Việt Nam, tạo môi trường và điều kiện để phát triển nhân cách, đạo đức, trí tuệ, năng lực sáng tạo, thể chất, tâm hồn, trách nhiệm xã hội, nghĩa vụ công dân, ý thức tuân thủ pháp luật; đề cao tinh thần yêu nước, tự hào dân tộc, lương tâm, trách nhiệm của mỗi người với bản thân mình, với gia đình, cộng đồng xã hội và đất nước”.

Hệ giá trị văn hóa này sẽ là *nền tảng cơ sở để chúng ta xây dựng văn hóa học đường*. Mục tiêu chung nhất của văn hóa học đường là xây dựng trường học lành mạnh, các mối quan hệ thân thiện và chất lượng giáo dục. Trên cơ sở mục tiêu chung của ngành giáo dục, mỗi trường học có mục tiêu, nội dung văn hóa học đường của trường mình. Để làm được điều đó, mỗi nhà trường phải xem xét cụ thể hoàn cảnh, dựa trên cơ sở hệ giá trị văn hóa dân tộc và điều kiện của trường mình mà xây dựng một hệ chuẩn mực, giá trị phù hợp, được các thành viên trong nhà trường cùng tham gia xây dựng với những biện pháp tổ chức thực hiện. Hệ chuẩn mực, giá trị đó phải tương hợp với một mức độ nhất định với các giá trị truyền thống của dân tộc, phong tục của địa phương, cộng đồng. Văn hóa học đường ở mỗi nhà trường tạo niềm tin cho xã hội trong việc thực hiện chức năng giáo dục và sứ mệnh nâng cao dân trí, đào tạo nhân lực, bồi dưỡng nhân tài góp phần đào tạo, cung ứng cho xã hội những người công dân tốt, một nguồn nhân lực có phẩm chất, năng lực,

đáp ứng yêu cầu của xã hội. Từ đó mỗi nhà trường sẽ là tấm gương cho các tổ chức, cá nhân trong xã hội, cộng đồng noi theo.

** Hệ giá trị văn hóa Việt Nam định hướng cho xây dựng văn hóa học đường*

Hệ giá trị văn hóa là sản phẩm của con người, của sự phát triển xã hội và văn hóa mỗi thời đại. Khi được hình thành, hệ giá trị ấy định hướng mục tiêu, phương thức, hành động của con người và tham gia điều tiết sự phát triển xã hội. Hệ giá trị quy định tập quán, thói quen, dư luận xã hội và tiến tới quy định cả giá trị luật pháp. Do đó, bất cứ một xã hội hay một dân tộc nào cũng cần phải xây dựng được một hệ giá trị văn hóa, con người của riêng mình. Thiếu hệ giá trị văn hóa sẽ thiếu đi công cụ điều tiết xã hội, dễ dẫn tới sự thiếu định hướng. Trước tác động của kinh tế thị trường và hội nhập quốc tế, các giá trị văn hóa và con người Việt Nam nói chung, văn hóa học đường nói riêng cũng bị tác động theo nhiều khuynh hướng khác nhau. Sự suy thoái về tư tưởng, đạo đức, lối sống trong một bộ phận giới trẻ hiện nay phải chăng chứng tỏ họ đang sống quay lưng lại với các giá trị văn hóa, và đây cũng chính là hậu quả của việc không gắn việc xây dựng hệ giá trị văn hóa với sự nghiệp trồng người. Như vậy, hệ giá trị văn hóa Việt Nam có vai trò quan trọng trong định hướng cho xây dựng văn hóa học đường. Phát huy vai trò của hệ giá trị văn hóa, con người Việt Nam trong xây dựng văn hóa học đường sẽ góp phần chủ động ngăn chặn, phòng ngừa những tác động tiêu cực của kinh tế thị trường và hội nhập quốc tế đến văn hóa học đường ở nước ta hiện nay.

** Hệ giá trị văn hóa Việt Nam bảo vệ và củng cố văn hóa học đường theo hướng nhân văn, truyền thống và hiện đại*

Người ta thường nói rằng: Chiếc xe Lexus (tượng trưng cho kinh tế thị trường trong quá trình toàn cầu hóa) đi đến đâu, thì rừng Olive (tượng trưng cho các giá trị văn hóa truyền thống của dân tộc) bị tàn phá đến đâu. Điều này đã và đang được chứng thực ở rất nhiều quốc gia, trong đó có Việt Nam. Những giá trị tinh thần chủ đạo của dân tộc thường được coi là “Quốc hồn, quốc túy”, là cội rễ để xây dựng đất nước, đang có nguy cơ bị xem nhẹ. Đó đang là thách thức lớn, thậm chí là nguy cơ lớn. Chính vì vậy, Nghị quyết Trung ương 9 đã đặt ra vấn đề phải “Huy động sức mạnh xã hội nhằm bảo tồn, phát huy các giá trị văn hóa truyền thống, khích lệ sáng tạo các giá trị văn hóa mới, tiếp thu tinh hoa văn hóa nhân loại, làm giàu văn hóa dân tộc”.

Chúng ta đang tiến hành đổi mới, xây dựng nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa. Kinh tế thị trường đã tác động đến ngành giáo dục đào tạo trên nhiều phương diện khác nhau. Nhờ phát triển kinh tế thị trường mà nhiều ngành nghề mới được hình thành, nhiều trường đại học, cao đẳng được ra đời ở các địa phương, tạo điều kiện cho các thầy cô tham gia giảng dạy và các em sinh viên vùng sâu, vùng xa thuận lợi hơn trong quá trình học tập. Kinh tế thị trường mở đường cho các trường đại học trở nên năng động

hơn và được trao quyền tự chủ về kế hoạch, về tài chính và về giảng dạy. Mặt khác, nền kinh tế thị trường cũng tác động đến học đường, đến thầy và trò theo những hướng khác nhau. Mặt trái của kinh tế thị trường cũng làm phát sinh một số tiêu cực trong ngành giáo dục đào tạo. Nhiều hiện tượng quay cóp, gian lận trong học hành, thi cử vẫn chưa bị đẩy lùi. Cùng với kinh tế thị trường, toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế cũng tác động đến văn hóa học đường theo nhiều hướng khác nhau. Trong quá trình này, chúng ta cũng đã có điều kiện tiếp thu được một số mô hình đào tạo của các nước tiên tiến. Chương trình đào tạo của chúng ta ngày càng phong phú hơn. Nhiều môn học, ngành học mới được ra đời, dần dần hướng tới xây dựng một chương trình đào tạo đạt chuẩn khu vực và quốc tế. Một tác phong làm việc mới đã hình thành, đó chính là tác phong công nghiệp. Sinh viên cảm thấy tiết kiệm thời gian hơn, tập trung hơn và năng động hơn. Cách làm việc và tâm lý tiểu nông, sản xuất nhỏ đã ít xuất hiện ở nơi học đường. Nhưng chính toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế cũng đã tác động mạnh mẽ đến tâm lý sinh viên, đến văn hóa học đường theo hướng thiếu lành mạnh. Lối sống tự do, ích kỷ, nhấn mạnh cái tôi cá nhân, quên đi tính tập thể và tính cố kết cộng đồng làm cho mô hình văn hóa học đường bị rạn nứt.

Để khắc phục những mặt trái trong sự tác động của kinh tế thị trường, toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế đến văn hóa học đường thì việc giáo dục hệ giá trị văn hóa dân tộc đóng một vai trò vô cùng quan trọng. Việc xây dựng văn hóa học đường ở Việt Nam hiện nay phải lấy hệ giá trị văn hóa truyền thống của dân tộc làm cơ sở, nền tảng để tiếp thu những giá trị hiện đại. Bởi theo quan niệm biện chứng về sự phát triển, cái mới không phải được xây dựng từ cái hư vô mà phải dựa trên nền tảng những điểm tích cực, hợp lý của cái cũ. Mặt khác, hệ giá trị văn hóa, con người Việt Nam trong giai đoạn hiện nay cũng cần phải học tập, tiếp thu tinh hoa văn hóa nhân loại, phải không ngừng bổ sung các giá trị mới. Đảng ta khẳng định: cần phải “xây dựng con người Việt Nam giàu lòng yêu nước, có ý thức làm chủ, có trách nhiệm công dân, có tri thức, sức khỏe, lao động giỏi, sống có văn hóa nghĩa tình, có tinh thần quốc tế chân chính” [1, tr.40]. Chính nhờ sự chủ động giao lưu văn hóa giữa các quốc gia, phát huy những lợi thế so sánh của mình, chúng ta đã làm cho nhiều giá trị của bản sắc văn hóa dân tộc được khẳng định, đồng thời qua đó học hỏi tiếp thu, bổ sung thêm nhiều giá trị mới, làm cho bản sắc văn hóa dân tộc Việt Nam thêm phong phú, đa dạng hơn. Và như vậy, thông qua giáo dục hệ giá trị văn hóa Việt Nam trong trường học sẽ góp phần bảo vệ và củng cố văn hóa học đường theo hướng nhân văn, truyền thống và hiện đại.

** Hệ giá trị văn hóa Việt Nam thông qua văn hóa học đường giáo dục thế hệ trẻ Việt Nam*

Trong hệ thống giá trị văn hóa đã chứa đựng hệ thống chuẩn mực con người. Chính vì vậy, thông qua văn hóa học đường, hệ giá trị văn hóa đồng thời cũng đóng vai trò quan trọng trong giáo dục thế hệ trẻ Việt Nam. Nghị quyết Trung ương 9 Khóa XI đã khẳng

định: “Xây dựng mỗi trường học phải thực sự là một trung tâm văn hóa giáo dục, rèn luyện con người về lý tưởng, phẩm chất, nhân cách, lối sống; giáo dục truyền thống văn hóa cho thế hệ trẻ” [1].

Phát huy vai trò của hệ giá trị văn hóa Việt Nam đối với văn hóa học đường là xây dựng trường học thực sự trở thành trung tâm văn hoá, giáo dục, rèn luyện thanh thiếu nhi; kết hợp hài hoà giữa học chính khoá và ngoại khoá, qua đó góp phần hình thành lý tưởng cách mạng, giáo dục đạo đức, lối sống văn hoá cho thế hệ trẻ.

Với những thay đổi của đất nước và thế giới hiện nay, trước tác động của cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 là điều kiện thuận lợi để thế hệ trẻ Việt nam thể hiện tài năng, sức trẻ, nhiệt huyết, củng cố niềm tin, có bản lĩnh chính trị vững vàng; có hoài bão, lý tưởng, khát vọng và trách nhiệm để đưa đất nước vươn lên; có tri thức, sức khỏe, kỹ năng xã hội, năng lực chuyên môn, làm chủ khoa học công nghệ hiện đại cống hiến hết mình vì Tổ quốc. Vì vậy, phát huy vai trò của hệ giá trị văn hóa trong xây dựng văn hóa học đường, và thông qua đó giáo dục tư tưởng, quan điểm, lối sống văn hóa cho thế hệ trẻ Việt Nam là nhiệm vụ chính trị quan trọng, mỗi thanh niên sẽ là hạt nhân nỗ lực học tập, rèn luyện đạo đức và phấn đấu không ngừng theo tư tưởng, tấm gương đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh như tinh thần Chi thị 03 của Bộ Chính trị (khóa XI) đã xác định để xây dựng thế hệ thanh niên thời kỳ 4.0 “Tâm trong – Trí sáng – Hoài bão lớn” góp phần xây dựng và phát triển đất nước vì mục tiêu: “Dân giàu, nước mạnh, xã hội dân chủ, công bằng, văn minh”.

3. KẾT LUẬN

Xây dựng văn hóa học đường hiện nay đang đứng trước nhiều khó khăn như: Đạo đức xã hội suy kém, giao tiếp, ứng xử xã hội có nhiều sa sút, bạo lực học đường ... Thực tế đó vừa đặt ra yêu cầu cấp thiết trong xây dựng văn hóa học đường, đồng thời cũng nói lên rằng đây là vấn đề có nhiều khó khăn và thách thức. Muốn xây dựng thành công văn hóa học đường chúng ta cần giải quyết đồng bộ và hài hòa các mối quan hệ xã hội trong cấu trúc của văn hóa học đường (mục tiêu, bản chất, nội dung, trong đó một trong những nội dung cơ bản là xây dựng hệ giá trị giáo dục trong mỗi trường học, và để hình thành hệ giá trị giáo dục thì vai trò của hệ giá trị văn hóa Việt Nam là vô cùng quan trọng. Trên cơ sở phát huy vai trò của hệ giá trị văn hóa trong giáo dục trường học, xây dựng văn hoá học đường cần được xem là một biện pháp hữu hiệu để ngăn chặn, chấm dứt và hướng tới những hiện tượng tiêu cực trong giáo dục học đường, xây dựng nhà trường thành trường học trí tuệ- văn hóa, văn hoá- trí tuệ.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đảng Cộng sản Việt Nam (2011), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần XI*, tr.40, 75.

2. Phạm Minh Hạc (2010). *Một số vấn đề giáo dục Việt Nam đầu thế kỷ XXI*, Nxb Giáo dục, Hà Nội, tr.221.
3. J.H. Fichter (1973), *Xã hội học*, Nxb Văn Hóa Sài Gòn, Hồ Chí Minh, tr.173.
4. GS. TS. Phan Ngọc Liên (chủ biên) (2006), TS. Văn Ngọc Thành, TS. Bùi Thị Thu Hà, ThS. Lê Hiến Chương, TS. Đỗ Hồng Thái, *Biên niên sử các Đại hội Đảng Cộng sản Việt Nam*, tập 2, Nxb Từ điển Bách khoa, tr.562.
5. Hồ Chí Minh (2012), *Văn hóa nghệ thuật cũng là một mặt trận*, Nxb Văn hóa – Văn nghệ, Hồ Chí Minh, tr.355.
6. M.M. Rôdentan - P. Iutin (chủ biên), *Từ điển triết học tiếng Nga*, tái bản lần thứ 3, Nxb Chính trị, Mátxcova, tr.46.
7. Trần Ngọc Thêm (1999), *Cơ sở văn hóa Việt Nam*, Nxb Giáo dục, tr.10.
8. Trần Ngọc Thêm (2016), *Hệ giá trị Việt Nam từ truyền thống đến hiện đại và con đường tới tương lai*, Nxb Văn hóa - Văn nghệ, Thành phố Hồ Chí Minh, tr.39,116.
9. Ngô Đức Thịnh (2010), *Bảo tồn, làm giàu và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống Việt Nam trong đổi mới và hội nhập*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội, tr.22.
10. UNESCO (1982), *Quyết nghị của Hội nghị về chính sách văn hóa tại Mehico*, tr.10.

VIETNAM'S CULTURAL VALUES SYSTEM WITH BUILDING SCHOOL CULTURE

Ho Thi Thuy, Le Thanh The, Duong Ngoc Khang

Abstract: *In the context of digital transformation and the impact of the current market economy, building a school culture is crucial to the quality and humanity of education. Building a school culture is currently facing many difficulties. To solve these difficulties, promoting the Vietnamese cultural value system in building school culture is a content that has both theoretical and practical significance. On the basis of using methods of analysis, synthesis, systematization and generalization of relevant documents on the Vietnamese cultural value system (ethnicity, humanity, democracy, science - according to Resolution of the 9th Party Central Committee, term XI) and school culture; The article analyzes the role of the Vietnamese cultural value system in building school culture in our country today, including the basic roles: The Vietnamese cultural value system is the foundation for culture. school; orientation for building school culture; protect and strengthen school culture in the direction of humanity, tradition and modernity; through the school culture of educating the young generation in Vietnam.*

Keywords: *Culture, school culture, Value system.*

(Ngày Tòa soạn nhận được bài: 22-2-2024; ngày phản biện đánh giá: 11-3-2024; ngày chấp nhận đăng: 03-4-2024)